

De kracht van het verhaal in bedrijven

Een serie artikelen over professionele verhalenvertellers en hun werk in bedrijven

De twaalf helden en hun verschillende visies

Marcel van de Pol van Keridwen uit Groningen noemt zichzelf veranderingsbegeleider/verteller.

“Ik heb een hekel aan het woord trainer, ik ben veranderingsbegeleider en ook performer,” stelt Marcel. “Ik vind het heerlijk om theateraal met mensen te werken. Binnen Keridwen probeer ik mijn passies te integreren: docent en coach zijn, theater maken, verhalen maken en spelen.”

Een aantal van zijn inspiratoren wil Marcel graag genoemd zien: Carl Gustav Jung, Joseph Campbell, Milton Erikson, Keith Johnstone en Wibe Veenbaas.

“De vraag van een bedrijf is nooit de vraag om een verhaal,” weet Marcel. “Het verhaal is het medium. De vraag van het bedrijf is meestal: we zitten vast en willen loskomen uit een patroon, we willen in beweging komen, we zoeken andere denkrampen. Nauwgezetter kan het gaan om een leiderschapsvraag, of om adviezen over leiderschap. Ik werk dan graag met de metafoor van de stam: er is een stamhoofd en er is een medicijnman. Wat is eigenlijk het verschil tussen die twee? Het stamhoofd geeft leiding aan de dagelijkse gang van zaken. De medicijnman staat voor de wijsheid. Wie luistert eigenlijk waarnaar en wanneer? Luisteren ze eigenlijk naar elkaar? Werken ze samen of misschien tegen elkaar?”

Pijl en roos

“Mijn eigen ‘leading story’ is het verhaal van de pijl en de roos. Het gaat over een Rebbe die altijd voor iedereen het juiste verhaal heeft. Op een dag vraagt een leerling hem hoe dit toch kan. Het is immers onmogelijk om al die honderden mensen, met elk hun eigen vragen in een enkel verhaal antwoord te geven? Een goede vraag, antwoordt de Rebbe. En dan vertelt de Rebbe het verhaal van de pijl die zijn weg aflegt van de strakgespannen boog van de schutter, door de lucht zoekt en het doel vindt, precies in het hart van de roos. “Luister,” zegt de Rebbe... “ik ben

INGERMARLIES LEEUWENBURGH

verantwoordelijk voor de pijl. Maar de luisteraars bepalen zelf of ze de roos ophouden om in het hart te worden geraakt. Zo raken mijn verhalen doel... of niet.”

Ik vind dit zo'n mooi verhaal. Verteller en luisteraar bepalen dus samen of, en zo ja, waar, wanneer, waarom en hoe precies de pijl in de roos aankomt. Ik ga ook niet uitgebreid bedenken wat ik bij het publiek wil bereiken. Ik wil dat mensen helemaal meegaan in het verhaal. Op die manier wil ik ze laten komen bij hun eigen wijsheid. En bij hun eigen verantwoordelijkheid. Zo werk ik met individuen en zo werk ik in bedrijven.”

De Dans van de Held

Marcel van der Pol is vooral bekend om zijn Dans van de Held, waarin hij gebruik maakt van een twaalfstal archetypische helden. Wanneer Marcel een van deze helden een verhaal laat vertellen, dan wordt meteen duidelijk hoe hij of zij naar het leven kijkt, met andere woorden: wat is zijn leidmotief.

Marcel: “Ik ga er van uit, dat iedereen alle twaalf helden in zich heeft, sommigen slapen, anderen zijn klaarwaker. Iedereen herkent zichzelf in een of meer van deze leidmotieven. Het leidmotief laat zien hoe deze persoon steeds aankijkt tegen thema's en keuzes die hij moet maken. De vraag is dan hoe dit verhaal verloopt als een andere held het zou vertellen.

Een vrouw, die heel vast zat in de manier waarop zij de problemen op haar werk aanpakte, heb ik allereerst gevraagd of ze een sprookje kon herinneren, dat haar erg had aangesproken. Dat bleek Roodkapje. Vervolgens vroeg ik waarom haar dat zo aansprak. Haar antwoord was: “Je moet doen wat moeder zegt, anders gebeuren er ongelukken”. Daarop heb ik haar gevraagd Roodkapje op

haar eigen manier te vertellen, in de rol van Roodkapje zelf. Ik heb vooral geluisterd naar hoe ze het vertelde: de accenten, de melodie, de details. Samen herkenden we toen een bepaalde held, in dit geval de 'Wees', die in haar Roodkapje klaarwakker was. Vervolgens hebben we onderzocht, hoe het verhaal zou verlopen als verschillende andere helden in Roodkapje actief zouden zijn.

Er zijn dus minstens nog 11 andere wijzen om naar haar vraagstuk te kijken. Ze liet de verschillende mogelijkheden bezinken en is toen op zoek gegaan naar de voor haar meest effectieve held. Dat werd een combinatie van helden."

Het onbespreekbare bespreekbaar maken

Het soort bedrijven waar Marcel werkt is heel divers. Onder meer overheden, bedrijfsleven, scholen en welzijnsinstellingen heeft hij mogen begeleiden. "Voor bedrijfsmaatschappelijk werkers gaf ik een workshop over seksuele intimidatie op de werkvloer; ofwel 'hoe maken we het onbespreekbare bespreekbaar'. Een beladen onderwerp. Hoe begin je er over, als er nog slechts vermoedens zijn? Ik wilde het niet in de workshops over ervaringen, aanpakken, technieken en procedures hebben. Ik heb bewust gekozen voor een verhaal dat helemaal niets te maken heeft met seksuele intimidatie. Je neemt dan de luisteraars mee op reis, om ze via een andere weg toch met het thema te laten werken. In dit geval ben ik een verhaal van de Athabasca, een nomadisch volk in Noord Canada, gaan vertellen. Kern van het verhaal is, dat in een superstreng winter, waarin de overlevingskansen van een stam in gevaar komen, er voor wordt gekozen twee oude vrouwen (78 en 80 jaar) op te offeren. Al vertellend ben ik door de groep gelopen en heb en passant elke deelnemer een rol in het verhaal gegeven. De twee oude vrouwen zelf, die na alle inspanningen voor de stam op hun lauweren wilden rusten. De Raad van Oudsten, die zat van het geklaag van de oude vrouwen en bang dat teveel geklaag de apathie van de hongerige stam zou doen omslaan in amok, de zware beslissing nam beide vrouwen achter te laten op het ijs. Het stamhoofd, dat de beslissing aan hen moest mededelen. De dochter van een van hen, die zo bang was om ook zelf uitgestoten te worden en niet tegen de beslissing in opstand kwam. Haar zoontje van twaalf, die in opperste woede zijn machete, zijn teken van mannelijkheid, aan zijn grootmoeder afstaat.

Toen ben ik gestopt en heb de deelnemers de ruimte gegeven om samen het verhaal af te maken; uiteraard vanuit hun respectievelijke rollen. Daarin kwamen zij alle facetten en perspectieven tegen van het onbespreekbare bespreekbaar te moeten maken. Het stamhoofd voelde zich gestuurd door de Raad van Oudsten. Eigenlijk wist hij niet of deze boodschap wel de beste oplossing was. Toch waren de wetten van de stam duidelijk: als de overleving van de stam op het spel stond, moest je het individu opofferen. Hij wilde eigenlijk niet de beide oude vrouwen de dood in jagen. Hij had hen zijn hele leven al gekend! Ze

hadden zijn moeder helpen bevallen. Ze hadden hem eten gegeven. Ze hadden op hem gepast.

Binnen het raamwerk van het verhaal kan het 'stamhoofd' nu eerst rustig overdenken, in gesprek gaan met diverse partijen (incl. de beide oude vrouwen zelf) en verschillende verlopen van het verhaal uitproberen, voordat hij zijn definitieve keuze maakt."

Perspectieven wijzigen

"Ik heb een paar maal het verhaalperspectief gewijzigd en daarmee ook het perspectief op het probleem. Eerst kreeg het stamhoofd de focus van het verhaal (zie hierboven), daarna respectievelijk de kleinzoon, de dochter, de beide oude vrouwen, een willekeurig stamlid, etc. Vragen die hierbij onderzocht werden, waren onder meer: Wie of wat geeft je de macht om de vrouwen uit te stoten? Waarop baseert de Raad van Oudsten haar oordeel? Wat gaat er in die twee oude vrouwen om, als ze het oordeel horen, terwijl ze zitten te wachten op hun ontbijt? Is er een manier om zoiets verzachtend of diplomatiek aan hen over te brengen? Wat betekent de reactie van de dochter in het geheel? En van de kleinzoon?

Vervolgens ben ik de avonturen van de twee verstoten vrouwen verder gaan vertellen, zoals het oorspronkelijke Athabasca-verhaal dat vertelt. Ze overleven het. Uit een stam verstoten worden hoeft dus nog niet de dood te betekenen. Zij bepalen hun eigen lot. Daarmee wordt het raamwerk van het verhaal, de zogenaamde verhaalcirkel, groter.

In de vertaalslag terug naar hun eigen thema hebben de deelnemers onderzocht:

1. Een beladen thema vanuit verschillende perspectieven binnen de verhaalcirkel (de routine, de probleembeschrijving, de casuïstiek);
2. De verhaalcirkel groter maken, dus buiten de routine stappen en dan het thema onderzoeken;
3. Vanuit de nieuwe mogelijkheden aanpakken uitproberen."

"Los van dit alles was het een feest om gezamenlijk een oud verhaal opnieuw te laten ontstaan en vorm te geven."

Voor meer informatie: www.keridwen.nl

